

Ramazan Serisi: İslam Tarihinin Aydınlatıcı Anları

Onuncu Bölüm

Îsâr (Kendi Nefsini Kardeşine Tercih Etme) ve Nizam Arasında: Kardeşlik Nasıl Güçlü Bir Toplum Oluşturdu

Muhacirler ile Ensar arasındaki kardeşlik sahnesinden bahsedildiğinde, akla yüce bir ahlaki tablo gelmektedir: Yani kardeşine evini açan, rızkını onunla paylaşan ve kardeşini kendi nefesine tercih eden bir kardeş tablosu akla gelmektedir. Ancak kardeşliği sadece duygusal boyutuyla sınırlamak, onu gerçek derinliğinden yoksun bırakır. Zira kardeşlik, bireysel bir iyilik girişimi değildir, aksine Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in devletin yöneticisi olma sıfatıyla, yeni kurulmuş olan devlet varlığını tehdit edebilecek ekonomik ve sosyal bir tehlikeye çözüm bulmak için benimsediği egemen bir önlemdi.

Muhacirler, mallarına el konulduktan veya dinlerini korumak için onları terk ettikten sonra mallarını ve ticaretlerini terk ederek Mekke'den ayrıldılar. Malları ve üretim araçları olmadan Medine'ye girdiler. İşte hassas dengelerin olduğu bir kabile toplumunda, zamanla iç gerilim noktasına dönüşebilecek ve henüz istikrarlı olmayan ve kurulması aşamasında keskin bir sınıf ayrımına tahammül edemeyen yeni devletin bütünlüğünü tehdit edebilecek izole olmuş yoksul bir kitlenin oluşması mümkündü.

İşte burada kardeşlik acil bir çözüm olarak gelmiştir. Yani Muhacir pazara karşı tek başına bırakılmamış ve mesele dağıtık bireysel girişimlere havale edilmemişti; aksine Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem, entegrasyonu sağlayacak ve kaderini birleştirecek bir düzen çerçevesinde her Muhaciri bir Ensar'a bağlamıştır. Bu sadece ahlaki bir fazilet değildi, aksine toplumun birliğini korumak ve devletin bünyesinde birbirinden uzak sınıfların oluşmasını önlemek için bilinçli bir siyasetti.

Ancak bu siyaset, bağımlılık veya kalıcı destek üzerine kurulmamıştır; zira Abdurrahman ibn Avf'ın Ensar kardeşi Sa'd ibn Rabi Radiyallahu Anh'dan kendisine pazarı göstermesini talep ettiği zamanki tutumu, İslam'ın yardım vermekle yaşayan bir toplum oluşturmadığını, aksine öncelikle bireyin yeterliliğini ve istikrarı garanti altına alındıktan sonra çalışıp üretmesine imkan sağlayan bir toplum oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü İslam Devleti'nde ekonomi politikası, mevsimsel sadakalara ya da insanları sırf pazarın kurallarına terk etmeye dayalı değildir, aksine tebaanın işlerini gözetme ve her bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamaya dayalıdır.

Bu anlam, düzenleyici şerî hükümlere baktığımızda teyit edilmektedir; zira zekat, zenginlerden alınarak fakirlere verilen bir farz olup bu ise bir iyilik değil, aksine farz olan bir haktır. Fey ve ganimetler, şerî hükümlere göre dakik bir şekilde dağıtılır. Fethedilen topraklar, ümmetin maslahatını gerçekleştirecek şekilde yönetilir. Ayrıca kamu servetleri, onu tekelleştiren bir sınıfın mülkü olarak terk edilmez; aksine herkesin yararlandığı ortak bir hak olarak kabul edilir.

Eğer çağdaş gerçekliğimize geçerse, farklı bir tablo görürüz. Zira birçok ülkede ekonomi “piyasa mekanizmaları” denen şeye terk edilmektedir; bunun sonucunda servet küçük bir azınlığın elinde birikir, sınıflar arasındaki uçurum genişler ve başarı, arkasında artan işsizlik ve yaygın yoksulluk olsa bile rakamsal göstergelerin yükselmesiyle ölçülür. Diğer modellerde ise, yapısal bozukluğun kökünü tedavi etmeden acıyı sakinleştiren sınırlı yardımlar sunulmakta, böylece şekilleri değişse bile yoksulluk varlığını sürdürmektedir.

Temel fark şudur: İslami bakış, adaleti ve servetin iyi bir şekilde dağıtılmasını tamamlayıcı bir unsur değil, sistemin özünün bir parçası kılmaktadır. Dolayısıyla devlet şer’an, tebaasındaki her bireyin yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyaçlarını sağlamaktan sorumlu olmasının yanı sıra tüm toplumun güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetini sağlamakla da sorumludur. Bunun gerçekleştirilmesi piyasaların dalgalanmalarına veya salt kâr kaygılarına bırakılmaz. Zira İslam’da mülkiyet düzenlenmiştir: Birtakım kurallarla korunan bireysel mülkiyet, bireylerin sahip olması caiz olmayan kamu mülkiyeti ve şerî maslahata göre yönetilen devlet mülkiyeti gibi. Bu denge sayesinde, tekelliliğin önlenmesi ve meşru olmayan servete odaklanmanın düzenlemesi sağlanırken çalışma ve girişimciliğe teşvik korunmaktadır.

O zaman kardeşlik, devletin, yapısal bir yoksulluğun oluşmasını önlemekten sorumlu olduğu ve siyasi istikrarın servetin adil dağılımıyla sıkı sıkıya bağlantılı olduğu fikrinin pratik olarak ilk somutlaşmış halidir. Dolayısıyla sorunun kötüleşmesi için beklenmemelidir; aksine sorun daha baştan çözülmelidir. Bu yüzden sadece ahlaki vaaza güvenilmemiştir; aksine bağlayıcı olan düzenleyici bir çerçeve oluşturulmuştur.

Herhangi bir siyasi varlık hayatta kalmak istiyorsa, insanların temel ihtiyaçlarını göz ardı edemez. Açlık eğer yaygınlaşırsa, sloganlar onu koruyamayacağı gibi konuşma da onu engelleyemez. Eğer refah bir azınlığın elinde yoğunlaşırsa, herhangi bir anda patlayabilecek sessiz bir tıkanıklık üretir. Bu nedenle İslam’da ekonomik sistem, insanların işlerini marjinal değil öncelikli bir gözetim haline getiren mütekamil yönetim sisteminin bir parçası olarak gelmiştir.

Kardeşlik, geçici bir dayanışma hikayesi değildir; aksine İslam Devleti’nde ekonominin akideyle yönetildiğinin, servetin dağıtımında ve insanların işlerinin gözetilmesinde adaletin siyasi bir tercih değil aksine şerî bir hüküm olduğunun ve toplum birliğinin geçici duygularla değil, pratik politikalarla korunduğunun bir ilanıydı. İşte bu boyutu anlayan kişi, devletin inşasının sloganlarla başlamadığını, aksine insanın yeterliliğinin sağlanması ve onurunun şeriatın hükümleriyle düzenlenmiş bir sistemin içinde korunmasıyla başladığını idrak eder.

Bunu ortaya çıkarıp karar verecek olan ise, sadece İslam Devleti ve onun Nübüvvet Minhacı üzere Raşidi Hilafet sistemidir.